

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 37.091.33:376.1(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15399504>

Моделі впровадження інклюзивної освіти в Україні у контексті сучасних педагогічних технологій

Омельянович Ірина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології, факультет спеціальної та інклюзивної освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-2166-0350>

Гордійчук Оксана Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти, факультет педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3298-9533>

Задоріна Ольга Володимирівна,

здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня другого року навчання спеціальності 016 «Спеціальна освіта (Логопедія)», Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-6468-6643>

Прийнято: 30.04.2025 | Опубліковано: 13.05.2025

***Анотація.** Стаття присвячена комплексному аналізу інтеграції інклюзії в рамках реформування освітньої системи в Україні. **Мета.** Дослідити моделі впровадження інклюзивної освіти в Україні, з урахуванням сучасних педагогічних технологій. **Методи.** У процесі дослідження застосовано міждисциплінарний підхід, який поєднує елементи педагогічного та соціологічного аналізу. Використано методи порівняльного аналізу для вивчення зарубіжного досвіду, структурно-функціональний підхід для опису компонентів інклюзивного середовища, контент-аналіз нормативно-правових документів, а також теоретичне моделювання для розробки інтегративної моделі інклюзії. **Результати.** У статті окреслено ключові принципи інклюзивної освіти, що базуються на ідеях доступності, поваги до індивідуальних потреб здобувачів освіти, активної участі у навчальному і соціальному житті. Визначено структуру інклюзивного освітнього середовища, що включає змістовий, соціально-просторовий, процесуальний і результативний компоненти, кожен з яких забезпечує системність і ефективність освітнього процесу. Проведено типологізацію моделей інклюзії: одно-, дво- та багатосторонні підходи з різним рівнем державної участі, а також форми інклюзивного навчання, залежно від тривалості перебування в інклюзивному середовищі (повна, часткова, тимчасова, комбінована, зворотна) та організації навчання (стандартний клас, співпраця команд вчителів, корекційна підтримка, соціальна інтеграція). Наголошено на ролі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і принципів універсального дизайну як інструментів забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Запропоновано інтегративну модель інклюзивної освіти в Україні, яка включає архітектурно-інфраструктурну адаптацію, підвищення професійної компетентності педагогів, інноваційні підходи до викладання, розвиток соціального партнерства та ефективне управління освітніми*

зкладами. Виокремлено основні проблеми, що гальмують впровадження інклюзії: нестабільна матеріально-технічна база, обмежений доступ до цифрових ресурсів, висока вартість спеціалізованого обладнання, дефіцит кваліфікованих кадрів, слабка локалізація програмного забезпечення, а також соціальні стереотипи та упередження щодо дітей з особливими освітніми потребами. **Висновки.** Інклюзивна освіта в Україні потребує стратегічного підходу, який поєднує нормативно-правове вдосконалення, стабільне державне фінансування, розширення партнерських мереж між державними, громадськими та міжнародними організаціями, а також активізацію участі місцевих громад у створенні безбар'єрного освітнього простору. Успіх реформування освітньої галузі залежить від впровадження інноваційних педагогічних практик, цифрової трансформації освітнього середовища та підготовки фахівців нового покоління.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, освітнє середовище, моделі інклюзії, індивідуалізація навчання, соціальна інтеграція.

Models for instituting inclusive education in Ukraine within the framework of contemporary pedagogical technologies

Iryna Omelianovych,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Psychocorrective Pedagogy and Rehabilitation, Faculty of Special and Inclusive Education, Dragomanov State University of Ukraine, Kyiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0003-2166-0350>

Oksana Hordiichuk,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Pedagogy and Methods of Primary Education, Faculty of Pedagogy, Psychology and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3298-9533>

Olha Zadorina,

a second-year Bachelor's Student of specialty 016 «Special Education (Speech Therapy)», The State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky», Odessa, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-6468-6643>

Abstract. *The article is devoted to a comprehensive analysis of the integration of inclusion within the framework of the reform of the education system in Ukraine. The **purpose** of the study is to investigate models of implementing inclusive education in Ukraine, considering modern pedagogical technologies. **Methods.** The inquiry employs an interdisciplinary approach, amalgamating elements of pedagogical and sociological analysis. Comparative analysis was utilized to examine foreign experiences, a structural-functional approach to delineate the constituents of an inclusive environment, content analysis of normative-legal documents, and theoretical modeling to devise an integrative model of inclusion. **Results.** The treatise delineates the cardinal principles of inclusive education, rooted in the tenets of accessibility, reverence for individual learner needs, and active participation in academic and social spheres. The structure of an inclusive educational milieu is articulated, encompassing content, socio-spatial, procedural, and outcome-oriented components, each contributing to the systematicity and efficacy of the educational process. A typology of inclusion models is proffered:*

*unilateral, bilateral, and multilateral approaches with varying degrees of state involvement, alongside forms of inclusive learning contingent on the duration of immersion in an inclusive setting (full, partial, temporary, combined, reverse) and the organization of instruction (standard classroom, teacher team collaboration, corrective support, social integration). Emphasis is placed on the pivotal role of modern information-communication technologies and universal design principles as mechanisms for ensuring equitable access to quality education. An integrative model of inclusive education in Ukraine is proposed, incorporating architectural-infrastructural adaptations, enhancement of educators' professional competencies, innovative pedagogical approaches, fostering of social partnerships, and efficacious management of educational institutions. The primary impediments to inclusion are identified: an unstable material-technical base, limited access to digital resources, the prohibitive cost of specialized equipment, a paucity of qualified personnel, inadequate localization of software, and entrenched social stereotypes and biases toward children with special educational needs. **Conclusions.** Inclusive education in Ukraine necessitates a strategic approach, harmonizing normative-legal refinements, stable state funding, expansion of collaborative networks among governmental, civic, and international entities, and invigorated involvement of local communities in cultivating a barrier-free educational ecosystem. The success of reform depends on the implementation of innovative pedagogical practices, the digital transformation of the educational environment, and the training of a new generation of specialists.*

Keywords: *information and communication technologies, educational milieu, inclusion modalities, individualised pedagogy, social amalgamation.*

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта в Україні є ключовим елементом реформування освітньої системи, спрямованим на гарантування

однакових можливостей у здобутті якісної освіти для кожної особи, незалежно від її фізичних, когнітивних, емоційних чи соціальних особливостей. Попри активне законодавче впровадження інклюзії в освітню політику України, на практиці виникає низка труднощів: нестача фахових кадрів, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низька обізнаність суспільства щодо цінностей інклюзії, а також фрагментарність підходів до організації інклюзивного навчання у закладах освіти.

Одним із найактуальніших викликів сьогодення є необхідність застосування новітніх освітніх методик у процесі інклюзивного навчання. Традиційні підходи часто виявляються малоефективними або непридатними для задоволення індивідуальних потреб учнів з особливими освітніми потребами. Водночас технології змішаного навчання, гейміфікації, проєктної діяльності, цифрового контенту відкривають нові можливості для диференціації та персоналізації освітнього процесу. Проте, їх інтеграція в інклюзивне освітнє середовище ще не є системною практикою в Україні.

Отже, постає нагальна потреба у розробці ефективних моделей впровадження інклюзивної освіти, які охоплюють гнучке поєднання педагогічних інновацій, адаптаційного супроводу, міждисциплінарної взаємодії та сучасної цифрової інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інклюзивної освіти є предметом активного вивчення як в Україні, так і за кордоном, що відображає глобальний інтерес до проблеми забезпечення рівних освітніх можливостей. Українські дослідники зробили помітний внесок у становлення теоретичних і практичних засад інклюзії. Зокрема, Ю. Чучаліна [1] у своїх працях акцентує увагу на потребі коригування навчальних програм відповідно до вимог осіб з особливими освітніми потребами, враховуючи як когнітивні, так і соціально-емоційні аспекти. М. Давидюк [2] підкреслює, що професійна

підготовка педагогів є слабкою в українській системі освіти, оскільки більшість вчителів не володіють достатніми знаннями про стратегії роботи в інклюзивних класах, зокрема, щодо використання диференційованих підходів і сучасних технологій.

Д. Завітренко та А. Рацун [3] досліджують роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у забезпеченні інклюзивної освіти, вказуючи на потенціал цифрових платформ для створення доступного контенту, такого як електронні підручники з функцією озвучування чи адаптивні тести. Проте, автори зазначають брак системного підходу до впровадження ІКТ на практиці.

О. Качуровська, Ю. Сілявіна, В. Звєкова [4] звертають увагу на психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання, наголошуючи на важливості співпраці між учителями, асистентами, психологами та батьками для створення підтримуючого середовища. Водночас українські дослідження часто обмежуються теоретичними аспектами, а практичні приклади впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект чи адаптивні платформи, залишаються недостатньо висвітленими.

Н. Цибуляк, О. Гуренко, Г. Мицик [5] пропонують ширший погляд на інклюзивні практики, що може слугувати орієнтиром для України. Автори у своїх працях обґрунтовують ефективність універсального дизайну навчання (Universal Design for Learning - UDL) як основи для створення гнучких освітніх середовищ, які враховують різноманітні потреби учнів. UDL передбачає використання мультимодальних підходів, таких як комбінація тексту, аудіо-, відео- та інтерактивних елементів, що дозволяє організувати процес навчання з орієнтацією на індивідуальні особливості кожного учасника освітнього процесу.

Науковці О. Гарбич-Мошора, А. Григорович, Д. Карпин, А. Карпин, В. Ляшок [6] досліджують застосування адаптивних технологій, зокрема,

спеціалізованих додатків для учнів із порушеннями зору, які значно полегшують доступ до навчальних матеріалів. А. Озарчук [7] акцентує увагу на потенціалі штучного інтелекту для навчання, наприклад, через використання алгоритмів, які аналізують прогрес учнів і пропонують індивідуалізовані завдання.

Важливість змішаного навчання (blended learning) для інклюзивної освіти, яке поєднує традиційні методи з онлайн-компонентами, дозволяючи учням працювати в зручному для них темпі, активно обговорюють у своїх працях А Сухіх та І. Полященко [8]. Автори також вказують на ефективність технологій віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) для навчання дітей із розладами аутистичного спектра, завдяки можливостям створення контрольованого середовища для розвитку соціальних навичок [9]. Проте, в українських реаліях такі технології поки що застосовуються рідко через високу вартість і брак відповідної інфраструктури.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи значні досягнення у сфері інклюзивної освіти, все ж деякі питання залишаються невирішені, зокрема, відсутність чітких моделей впровадження інклюзивної освіти, які б поєднували сучасні педагогічні технології відповідно до потреб всіх здобувачів освіти. Також недостатньо дослідженою є проблема адаптації новітніх педагогічних технологій до умов інклюзивного середовища. Недостатня регіональна диференціація моделей інклюзивної освіти також залишається невирішеною частиною загальної проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – аналіз моделей впровадження інклюзивної освіти в Україні у контексті сучасних педагогічних технологій.

Завдання статті:

1. Охарактеризувати основні принципи інклюзивної освіти.
2. Визначити сучасні педагогічні технології, що можуть бути інтегровані в інклюзивну практику.
3. Узагальнити існуючі моделі впровадження інклюзії та проаналізувати їх ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті трансформації української освіти на засадах гуманізації, прав людини та рівного доступу, інклюзивна освіта є не лише педагогічною концепцією, а й індикатором зрілості суспільства у ставленні та підтримці кожної особи.

Серед фундаментальних принципів, які формують ідеологію інклюзії, доцільно виокремити: доступність освіти для всіх; повагу до індивідуальних освітніх потреб та особливостей учня; недопущення дискримінації; активне залучення дитини до навчального і соціального життя школи; підтримку й розвиток різноманіття; міжвідомчу взаємодію; участь батьків і громади у створенні безпечного та сприятливого освітнього середовища [10, с. 4]. Ці принципи зафіксовані в українському законодавстві, наприклад, Законі України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту», Постанові Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. №636, Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти від 10.07.2019 р. № 635.

Структура інклюзивного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти складається з кількох взаємопов'язаних елементів. Змістовий компонент визначає цілі, основні завдання і смислове навантаження інклюзивної моделі, а також ціннісні орієнтири, що формують її ідеологічне підґрунтя. Соціально-просторовий аспект охоплює функціональні ролі всіх учасників освітнього процесу - учнів, педагогічних працівників, батьків і представників громадськості, формує соціально-психологічну атмосферу та окреслює вимоги до фізичного й предметного середовища навчального

закладу. Процесуальна складова ґрунтується на принципах організації інклюзивного освітнього простору, етапах його становлення та розвитку, а також на інструментах, які забезпечують його ефективне функціонування. Результативна складова фіксує досягнуті результати функціонування інклюзивного середовища на основі попередньо визначених показників, критеріїв ефективності, рівнів реалізації й типових характеристик освітнього середовища.

Інклюзивне навчання не заперечує необхідність спеціальної освіти, проте виступає її логічним продовженням, розширюючи спектр освітніх можливостей для дітей із порушеннями розвитку. Така система покликана забезпечити індивідуалізацію підходів, адаптацію освітнього середовища до потреб кожного учня, незалежно від наявних обмежень. Освітні інституції, у свою чергу, повинні здійснювати оновлення змісту навчальних планів, впроваджувати інноваційні методики та залучати соціальне партнерство для створення інклюзивного середовища.

Моделі інклюзивної освіти систематизуються за кількома параметрами, зокрема, організацією на державному рівні, тривалістю перебування в інклюзивному середовищі та специфікою освітнього процесу.

За рівнем державної організації розрізняють одно-, дво- та багатосторонні моделі. Одностороння модель вирізняється уніфікованим підходом, за якого діти з особливими освітніми потребами зазвичай навчаються у спеціалізованих установах або в загальноосвітніх школах за єдиним стандартом без значної диференціації. Такий підхід обмежує адаптивність до індивідуальних потреб учнів, оскільки зосереджується на єдиному форматі освітнього середовища.

Двостороння модель поєднує два підходи: навчання у загальноосвітніх закладах та в спеціалізованих установах. Так здобувачі освіти можуть

частково відвідувати інклюзивні класи, але також отримують додаткову підтримку в окремих класах чи закладах. Це сприяє гнучкішій адаптації освітнього процесу, хоча вимагає ефективної взаємодії між системами загальної та спеціальної освіти. Такий підхід поширений у країнах, де інклюзивна освіта активно розвивається, але ще не досягла повної реалізації.

Багатостороння модель, яка домінує в Україні, включає різноманітні освітні можливості, серед яких інклюзивні та спеціальні класи у загальноосвітніх школах, спеціалізовані заклади та індивідуальні форми навчання. Вона забезпечує різноманітність освітніх шляхів, відповідаючи принципу свободи вибору, хоча її впровадження залишається нерівномірним [11, с. 18].

За тривалістю перебування в інклюзивному середовищі виділяють повну, часткову, тимчасову, комбіновану та зворотну форми інклюзії. Наприклад, повна інклюзія передбачає постійне навчання учнів із особливими освітніми потребами у стандартних класах із мінімальною корекційною підтримкою, тоді як часткова обмежується певними періодами.

За організацією освітнього процесу виокремлюють моделі: навчання в стандартному класі, командної співпраці, соціальної інтеграції та корекційну. Модель стандартного класу є універсальною, але не завжди враховує специфічні потреби учнів із особливими потребами. Командна співпраця передбачає взаємодію педагогів загальної та спеціальної освіти для індивідуалізації навчання. Соціальна інтеграція сприяє адаптації через взаємодію з однолітками, а корекційна модель поєднує стандартне навчання з індивідуальними заняттями для задоволення особливих потреб [11, с. 22].

У таблиці 1 узагальнено основні принципи, структуру та моделі інклюзивної освіти.

Таблиця 1

Принципи, структура та моделі інклюзивної освіти

Принципи інклюзивної освіти	Структура інклюзивного освітнього середовища	Моделі інклюзивної освіти
<ul style="list-style-type: none">• Доступність освіти для всіх• Повага до індивідуальних освітніх потреб• Недопущення дискримінації• Активне залучення до навчального і соціального життя• Підтримка різноманіття• Міжвідомча взаємодія• Участь батьків і громади	<ul style="list-style-type: none">• Змістовий компонент: цілі, завдання, ціннісні орієнтири• Соціально-просторовий аспект: ролі учасників, соціально-психологічна атмосфера, фізичне середовище• Процесуальна складова: принципи організації, етапи розвитку, інструменти функціонування• Результативна складова: досягнуті результати, критерії ефективності	<ul style="list-style-type: none">• За рівнем організації:<ul style="list-style-type: none">○ Одностороння модель (уніфікований підхід)○ Двостороння модель (поєднання загальної та спеціальної освіти)○ Багатостороння модель (різноманітність освітніх шляхів)• За тривалістю перебування:<ul style="list-style-type: none">○ Повна інклюзія○ Часткова інклюзія○ Тимчасова, комбінована, зворотна• За організацією процесу:<ul style="list-style-type: none">○ Стандартний клас○ Командна співпраця○ Соціальна інтеграція○ Корекційна модель

Джерело: [11-14]

У межах сучасної міжнародної політики ІКТ визнаються ключовим інструментом для побудови інклюзивного, справедливого та рівноправного суспільства [12, с. 206]. Педагоги, які працюють в інклюзивному класі, частіше використовують мультисенсорні підходи до навчання (візуальні, аудіальні, кінестетичні), що підвищує ефективність засвоєння матеріалу для всіх учнів.

Концепція універсального дизайну в ІКТ передбачає створення продуктів і середовищ, які є доступними, зрозумілими й ефективними у використанні для великих груп користувачів – незалежно від їхніх фізичних, сенсорних, когнітивних чи інших характеристик. Такий підхід мінімізує

потребу в подальшій адаптації продуктів або застосуванні спеціалізованих допоміжних засобів, одночасно підвищуючи загальну зручність та інклюзивність цифрових рішень.

На відміну від традиційної парадигми, орієнтованої на середньостатистичного користувача, універсальний дизайн націлений на максимальне розширення доступу до функціоналу, без необхідності в індивідуальному налаштуванні. Прикладами ефективності такого підходу є пандуси, спочатку створені для користувачів інвалідних візків, але згодом широко використані батьками з дитячими візками; автоматичні двері, які полегшують доступ як людям з порушенням опорно-рухового апарату, так і особам із зайнятими руками [12, с. 207].

Згідно з міжнародно визнаною концепцією, універсальний дизайн ґрунтується на засадах, які можуть бути адаптовані до академічного, цифрового та фізичного середовищ. Справедливе використання передбачає однакову доступність та естетичну привабливість для користувачів з різними можливостями (наприклад, інклюзивні вебсайти, доступні для незрячих користувачів). Гнучкість у використанні полягає у забезпеченні функціоналу, що враховує широкий спектр уподобань і потреб (наприклад, можливість вибору між читанням і прослуховуванням інформації в музеях). Простота та інтуїтивність включає зручність використання, незалежно від рівня підготовки або концентрації уваги (наприклад, прості елементи управління в науковому обладнанні). Ще однією характеристикою є відчутна інформація, що характеризує здатність дизайну ефективно передавати інформацію незалежно від сенсорних обмежень користувача (наприклад, субтитри на телевізорах у шумних приміщеннях). Вагоме значення має толерантність до помилок, тобто зниження ризику негативних наслідків від некоректних дій користувача. Не

менш важливим є мінімізація фізичних зусиль (наприклад, двері, які легко відкриваються, для осіб з різною силою чи мобільністю).

Для забезпечення ефективного використання ІКТ в інклюзивному освітньому середовищі потрібна належна інфраструктура. Для функціонування більшості цифрових інструментів необхідне стабільне джерело електроенергії. Проте, в багатьох навчальних закладах, зокрема, в сільській місцевості, електропостачання або відсутнє, або є ненадійним, що унеможливує повноцінне використання технологій. В умовах України ця проблема загострилася через обстріли енергетичної інфраструктури, що призвело до аварійних відключень електроенергії. Крім того, для роботи сучасних ІКТ необхідний доступ до Інтернету, який у багатьох країнах залишається недостатньо поширеним або надто дорогим.

Іншою важливою умовою є забезпечення навчальних закладів якісним технічним обладнанням. Багато корисних інструментів, які можуть суттєво полегшити навчання осіб з інвалідністю, є надто дорогими для масового впровадження. Також часто виникає проблема невідповідності наявного програмного забезпечення реальним потребам здобувачів освіти, а відсутність локалізації мовного інтерфейсу обмежує їх доступність [12, с. 209].

Ще одним важливим аспектом є рівень цифрової грамотності серед учасників освітнього процесу — педагогів, здобувачів освіти та їхніх родин. У багатьох регіонах батьки та діти мають мінімальний досвід взаємодії з цифровими технологіями, що створює бар'єри для їх ефективного використання як у класі, так і під час дистанційного навчання. Обмеження пов'язані не лише з відсутністю технічних навичок, а й з недостатнім рівнем базової освітньої підготовки в цілому.

Надзвичайно важливою є також наявність медичної та реабілітаційної підтримки. Визначення необхідних засобів ІКТ потребує участі фахівців

різних галузей: фізіотерапевтів, логопедів, ерготерапевтів та інших медичних працівників. У багатьох регіонах таких спеціалістів катастрофічно не вистачає, що ускладнює індивідуалізацію підходів, діагностику особливих освітніх потреб та адаптацію освітнього простору відповідно до специфіки кожної дитини.

Впровадження ІКТ в інклюзивну освіту потребує координації дій між усіма зацікавленими сторонами. Особливу увагу потрібно приділяти етичним аспектам. Наприклад, окремі цифрові рішення, хоча й технічно ефективні, можуть призводити до ізоляції учнів, які ними користуються, від решти класу. Тому перед впровадженням таких інструментів важливо оцінювати не лише їхню функціональність, а й соціальні наслідки.

За результатами вивчення європейського досвіду реалізації інклюзивної освіти, було запропоновано комплексну інтегративну модель впровадження інклюзії в умовах України. Архітектурно-інфраструктурна складова цієї моделі спрямована на створення доступного та безбар'єрного середовища, що передбачає технічне переоснащення закладів освіти, забезпечення їх навчальним приладдям, засобами навчання і матеріалами, відповідно до потреб усіх здобувачів освіти, а також імплементацію принципів універсального дизайну для формування інклюзивного фізичного простору. Кадровий аспект акцентує увагу на системній підготовці фахівців освітньої галузі до роботи в умовах інклюзії та вдосконаленні їхньої професійної компетентності. Методо-логічний сегмент зосереджений на впровадженні інноваційних підходів до навчання, модифікації та диференціації навчальних програм, розробці адаптивних методик викладання, а також створенні гнучких моделей оцінювання результатів освітньої діяльності. Соціально-психологічна складова моделі орієнтована на подолання соціальних бар'єрів, упереджень і стереотипів, а також на розвиток емпатії, поваги. Організаційно-управлінська

компонента моделі передбачає формування дієвих структур управління інклюзивними закладами освіти, координацію міжвідомчої взаємодії та впровадження процедур моніторингу й оцінювання ефективності реалізації інклюзивної політики.

Відмінною рисою цієї моделі є її інтегративна природа, що забезпечується системною взаємодією всіх структурних елементів, узгодженням національних освітніх реалій із міжнародними стандартами, дотриманням принципів послідовності, цілісності та неперервності освітнього процесу. Фінансово-економічна складова орієнтується на розроблення оптимізованих моделей фінансування інклюзивного навчання, забезпечення доступу до альтернативних джерел ресурсів, зокрема, за рахунок залучення інвестицій, реалізації грантових програм, а також формування партнерства між державними установами й недержавними організаціями. Усі ці елементи об'єднуються в системному підході до організації інклюзивної освіти як ключової складової сучасної гуманітарної політики держави.

Окрім технологічного забезпечення, вагомими в сучасному освітньому процесі є педагогічні інновації, спрямовані на врахування індивідуально-психологічних характеристик кожного здобувача освіти. У педагогічній практиці дедалі ширше впроваджується принцип диференціації навчання, який передбачає варіативність змісту, темпу засвоєння матеріалу та форм його подачі, з урахуванням індивідуальних можливостей учнів. Такий підхід дозволяє учням з високим рівнем академічної підготовки опанувати ускладнений зміст, тоді як учні, які потребують додаткової підтримки, отримують адаптовані завдання з відповідними роз'ясненнями [14, с. 82].

Серед ефективних сучасних освітніх моделей особливе місце посідає змішане навчання, яке інтегрує елементи традиційної аудиторної роботи з цифровими освітніми платформами. Ця модель забезпечує персоналізацію

освітнього процесу, оскільки дозволяє учням самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал у власному темпі, зосереджуючи увагу на практичних завданнях під час занять, де використовуються інтерактивні інструменти навчання.

Проектно-орієнтований підхід також широко застосовується у педагогічній діяльності. Він передбачає виконання учнями прикладних завдань, що ґрунтуються на реальних життєвих ситуаціях, і сприяє формуванню аналітичного мислення, здатності до самостійного прийняття рішень, а також розвитку навичок колективної взаємодії. Тематика таких проєктів охоплює широкий спектр галузей — від екологічної проблематики до гуманітарних досліджень [14, с. 82].

Серед основних чинників, що гальмують вдосконалення інклюзивної освіти в Україні, слід виокремити обмежене фінансування, кадровий дефіцит, відсутність адаптованого навчального забезпечення, а також невідповідність матеріально-технічної бази [15, с. 16].

Соціальна ізоляція осіб з інвалідністю від освітнього процесу обумовлена також недостатньою кількістю місць, квотними обмеженнями на вступ, неузгодженістю законодавчих механізмів із потребами практики, а також нестачею технічних і людських ресурсів.

Ефективне функціонування інклюзивної освіти потребує комплексних змін на рівні освітнього менеджменту, зокрема, реалізація програми підготовки та перепідготовки педагогів, удосконалення методичного супроводу та організації роботи між усіма учасниками освітнього процесу. Наукове осмислення проблеми інклюзії набуває особливої важливості з огляду на потребу у створенні цілісної концептуальної моделі освітніх послуг, що забезпечує залучення осіб з особливими потребами у загальний освітній простір. Необхідною умовою удосконалення управлінських процесів є

налагодження міжінституційної співпраці між педагогами, адміністраціями закладів, органами державного управління та громадськими організаціями. Розвиток мережевого партнерства дозволить оптимізувати ресурси й підвищити якість освітніх послуг. Підтримка професійного зростання вчителів у межах безперервної освіти, зокрема, за допомогою дистанційних технологій, дозволить створити простір для обміну досвідом, налагодження ефективної комунікації та колективного вирішення професійних викликів.

Таким акмеологічним віртуальним майданчиком неформальної інклюзивної діяльності та безпечним простором задля професійно-особистісного зростання різнопрофільних фахівців інклюзії та батьків дітей з особливими освітніми потребами впродовж 5 років, є Студія віртуального інклюзивного простору («ВП-СТУДІЯ») на Українській автентичній платформі «ВП.ОСВІТА» [16]. Більше 20 освітніх програм та стільки ж циклів авторських вебінарів – доробок спільного напрацювання науковців та практиків для підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, які забезпечують інклюзивний освітній процес в ЗЗСО, чи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, надаючи їм корекційно-розвитковий та корекційно-реабілітаційний супровід.

Висновки. Інклюзивна освіта в Україні посідає центральне місце у модернізації освітньої системи, утверджуючи принципи гуманізму, рівності та визнання цінності кожної особистості. Вона виступає не лише педагогічною концепцією, а й показником суспільної зрілості, сприяючи створенню справедливого та інклюзивного середовища для всіх здобувачів освіти. Аналіз принципів інклюзії, структури освітнього середовища та різноманітних моделей організації навчання демонструє, що ефективна реалізація інклюзивної освіти вимагає комплексного підходу, який поєднує законодавчу

підтримку, міжвідомчу взаємодію, інноваційні педагогічні методики та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Запровадження універсального дизайну, диференційованих підходів, змішаного та проєктно-орієнтованого навчання створює умови для індивідуалізації освітнього процесу, враховуючи потреби кожного учня. Водночас успішна імплементація інклюзії залежить від розв'язання низки викликів, наприклад, забезпечення належної інфраструктури, підвищення цифрової грамотності, підготовки педагогічних кадрів та залучення медичної й реабілітаційної підтримки.

Запропонована комплексна інтегративна модель інклюзивного навчання, що враховує архітектурно-інфраструктурні, кадрові, методологічні, соціально-психологічні та організаційно-управлінські аспекти, створює підґрунтя для гармонізації національних освітніх практик із міжнародними стандартами. Подальший розвиток інклюзивної освіти в Україні потребує системного фінансування, активного партнерства між державними та недержавними організаціями, а також подолання соціальних бар'єрів і стереотипів. Отже, інклюзивна освіта є ключовою складовою гуманітарної політики держави, що сприяє формуванню суспільства, яке цінує різноманітність і забезпечує рівні можливості для всіх своїх членів.

Список використаних джерел

1. Чучаліна Ю. М. Стратегії адаптації STEM-освіти для підвищення інклюзивності навчання в початкових класах: аналітичний огляд. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 71(2). С. 119-125. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.2.23>.
2. Давидюк М. Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах. *Modern Information Technologies and Innovation*

Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2023. № 67. С. 112-120.

DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>.

3. Завітренко Д. Ж., Рацул А. Б. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2021. № 196. С. 101-105. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-196-101-105>.

4. Качуровська О. Б., Сілявіна Ю. С., Звєкова В. К. Методичні засади дослідження психолого-педагогічного супроводу дітей з комплексними порушеннями розвитку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. № 215. С. 172-177. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-215-172-177>.

5. Цибуляк Н., Гуренко О., Мицик Г. Універсальний дизайн для навчання: нові реалії для тимчасово переміщених закладів вищої освіти. *Humanities science current issues.* 2024. № 3(73). С. 331-340. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-50>.

6. Гарбич-Мошора О., Григорович А., Карпин Д., Карпин А., Ляшок В. Роль мобільних технологій у забезпеченні доступності навчання для учнів із вадами зору. *Наука і техніка сьогодні.* 2025. № 2(43). С. 1128-1129. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2\(43\)-1128-1144](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2(43)-1128-1144).

7. Озарчук А. Використання штучного інтелекту у навчанні здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. *Нова педагогічна думка.* 2024. № 119(3). С. 38-43. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-119-3-38-43>.

8. Сухіх А. С., Полященко І. М. Імерсивні технології в умовах змішаного навчання: перспективи застосування в інклюзивній освіті ЗЗСО. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2024. № 216. С. 278-284. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-278-284>.

9. Корня П. Використання цифрових технологій для розвитку дітей з аутизмом. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 39 (1). С. 94–101. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.3914>.
10. Губарь О. Г., Демидова Ю. О., Савастру Н. І. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти: компетентності та підходи. *Академічні візії*. 2023. № 26. С. 1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10245466>.
11. Козіброда Л. Основні моделі організації інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи (початок ХХІ ст.). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8(102). С. 15-27. DOI: <http://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.08/015-027>.
12. Павлик В. Ю., Самарай В. П. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в інклюзивному навчанні. *Інфокомунікаційні та комп'ютерні технології*. 2022. № 2(04). DOI: <http://doi.org/10.36994/2788-5518-2022-02-04-23>.
13. Білюк О. Г., Призванська Р. А., Омелянович І. М. Педагогічні стратегії інтеграції інклюзивної освіти в Україні у контексті європейських стандартів. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 17. С. 1-26. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211079>.
14. Чередніченко С. В., Огієнко М. О. Сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2024. № 2. С. 80-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2024.2.14>.
15. Білюк О. Г., Зеленін В. В., Коренева І. М. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. № 12. С. 1-23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14246824>.
16. Українська автентична платформа «ВІП. ОСВІТА» : веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/view/viposvita/> (дата звернення: 07.03.25).